

Słowo wstępne

Uczenie się przez całe życie jest zarówno konstruktem teoretycznym, postulatem z zakresu polityk publicznych, jak i praktyką, której współczesny świat wymaga od członków i członkiń społeczeństw. W numerze „Edukacji”, który oddaję do Państwa rąk, znajduje się 10 tekstów ujmujących to zagadnienie z różnych perspektyw. Podzielono je na cztery grupy – perspektywy patrzenia na uczenie się przez całe życie.

Numer otwiera perspektywa refleksyjna, dotycząca uczenia się nieformalnego. W pierwszym, obszernym tekście **Wojciech Gola** prowadzi czytelnika przez style refleksyjności uczących się dorosłych, ujęte w perspektywie biograficznej. Bazuje na koncepcji Margaret Archer, która tytułową refleksyjność rozumie – jak pisze Wojciech Gola – jako immanentną zdolność podmiotu do kształtowania sposobów działania w relacji do zewnętrznych okoliczności. Tekst bazuje na dużym badaniu jakościowym, na które składało się 80 wywiadów biograficznych, jest więc solidnie osadzony w empirii.

Drugi, równie obszerny artykuł, autorstwa **Małgorzaty Osowskiej, Wiktora Wróblewskiego i Heleny Anny Jędrzejczak**, przenosi nas z perspektywy biograficznej do przestrzennego wymiaru uczenia się przez całe życie. Autorki i autor spoglądają na przestrzeń miasta jako przestrzeń uczenia się przez całe życie i analizują uzyskane informacje o uczeniu się nieformalnym w czterech polskich miastach przez pryzmat koncepcji amerykańskiego urbanisty, Kevina Lyncha. Bazują na danych uzyskanych za pomocą rzadko stosowanej techniki spacerów badawczych (39 spacerów) i zrealizowanych wcześniej 40 wywiadów indywidualnych.

W trzecim tekście **Tomasz Huk** prowadzi refleksję nad relacją między harcerskim stylem życia a uczeniem się przez całe życie. Bazując na analizie dokumentów największych polskich organizacji harcerskich i skautowych, opowiada o elementach, składających się na tytułowy „harcerski styl życia”, obejmujący szereg postaw, i prezentuje konkretne rozwiązania, które sprzyjają budowie postawy gotowości do uczenia się przez całe życie.

Druga perspektywa patrzenia na uczenie się przez całe życie dotyczy jego roli w przeciwdziałaniu i minimalizowaniu wykluczenia społecznego. W tej części „Edukacji” znajdziemy dwa teksty. **Maryla Koss-Goryszewska i Maciej Ostaszewski** skupiają się na umiejętnościach podstawowych w ujęciu relacyjnym. Omawiają to zagadnienie zarówno z perspektywy teoretycznej, jak i bazują na wiedzy uzyskanej w wywiadach pogłębionych, zrealizowanych w ramach projektu „Szansa – nowe możliwości dla dorosłych”. W jego ramach wypracowano model relacyjny – nowy sposób rozumienia umiejętności podstawowych, związanych z uczeniem się osób dorosłych. Autor i autorka dokonują ewaluacji przeprowadzonych działań i podejmują refleksję o głębszym charakterze, dotyczącą roli między relacjami a umiejętnościami.

Kacper Kowalski podejmuje tematykę włączenia cyfrowego osób z niepełnosprawnością intelektualną, przedstawiając związane z tym działania jako przykład wykorzystywania uczenia się przez całe życie do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Ujmuje to zagadnienie z trzech perspektyw: teoretycznej, badawczej – bazującej na przeglądzie badań poświęconych temu zagadnieniu, i autoetnograficznej. Opiera się na własnym doświadczeniu we wspieraniu osób z niepełnosprawnością intelektualną w praktykowaniu *lifelong learning* w obszarze włączenia cyfrowego.

Trzecia perspektywa, z której spoglądamy w tym numerze „Edukacji” na uczenie się przez całe życie, to jego relacja z edukacją szkolną. Temu tematowi

poświęcone zostały trzy teksty. Pierwszy z nich, anglojęzyczny tekst **Julity Pieńkosz i Katarzyny Piotrowskiej** ujmuje tę problematykę w najszerszy sposób, odnosząc się do całościowego doświadczenia edukacyjnego. Bazując na dużym, ogólnopolskim badaniu ilościowym „Uczenie się dorosłych Polaków”, autorki analizują znaczenie uczestnictwa w zajęciach dodatkowych, na wszystkich etapach edukacji szkolnej, dla podejmowania aktywności edukacyjnych w dorosłości. Prezentują szereg analiz statystycznych, które pozwalają na weryfikację postawionych hipotez za pomocą modelu analizy strukturalnej (SEM) i dokonują interesującej krytycznej analizy uzyskanych wyników.

Jerzy Bielecki i Katarzyna Pająk pochylają się nad problematyką edukacji zawodowej. Skupiają się na sprawach dotyczących nauczycieli i nauczycielek kształcenia zawodowego, umieszczając systemy ich kształcenia w szerszym kontekście realizacji polityk publicznych i relacji między kształceniem a rynkiem pracy. Dokonują przeglądu dostępnych badań krajowych i zagranicznych w odniesieniu do regulacji prawnych, by przedstawić znaczenie szkolnictwa branżowego dla funkcjonowania gospodarki i zaproponować rekomendacje dla przygotowania i doskonalenia kadr kształcenia zawodowego.

W trzecim z tekstów, pokazujących uczenie się przez całe życie w kontekście edukacji formalnej, **Barbara Barańska i Małgorzata Zambrowska** zajmują się zagadnieniem szczegółowym – kształceniem nauczycieli i nauczycielek matematyki na studiach podyplomowych. Autorki przedstawiają wyniki i wnioski z przeprowadzonych przez siebie badań, dokonując krytycznej analizy programów studiów uprawniających do nauczania matematyki osoby posiadające wykształcenie w innej dziedzinie. Opisują zjawisko *out-of-field teaching*, zestawiając istniejące opracowania zagraniczne z badaniami krajowymi i własnymi, by wskazać problemy generowane przez dopuszczalność tej konkretnej formy uczenia się przez całe życie jako uprawnienia do nauczania.

Czwarta perspektywa koncentruje się na relacji między uczeniem się przez całe życie a rynkiem pracy. W tej części znajdziemy dwa teksty o bardzo odmiennym charakterze, lecz dotyczące z dwóch stron tego samego zagadnienia – rozwijania umiejętności w kontekście zawodowym. **Małgorzata Osowska** przedstawia analizę danych i wnioski płynące ze zrealizowanego wraz z zespołem dużego badania ilościowego i jakościowego, dotyczącego uczenia się w miejscu pracy w firmach z sektora chemicznego. Autorka poddaje analizie ich kultury organizacyjne, narracje dotyczące uczenia się z perspektywy pracowniczek i pracowników oraz kadry zarządzającej, a także kwestię wartości. Zwraca uwagę na dwie przeciwstawne perspektywy, z których badani i badane patrzą na uczenie się: narrację o wydajności i bezbłędności z jednej strony i naturalną potrzebę rozwoju i samorealizacji z drugiej. W podsumowaniu zwraca uwagę na konieczność zharmonizowania tych perspektyw.

Z zamykającego ten numer „Edukacji” tekstu **Gabrieli Ziewiec-Skokowskiej** możemy natomiast dowiedzieć się, w jaki sposób państwo może w sposób systemowy wspierać uczenie się przez całe życie. Autorka koncentruje się na politykach publicznych związanych z tym zagadnieniem i przedstawia jedno konkretne narzędzie – Zintegrowany System Kwalifikacji. Pokazuje jego wieloaspektowość, potrzeby, na które odpowiada, i sposoby wspierania przezeń zwiększania polskiego kapitału ludzkiego.

Uczenie się przez całe życie jest, o czym można się przekonać dzięki lekturze niniejszego numeru „Edukacji”, zagadnieniem, na które można patrzeć i które można badać z wielu perspektyw. Wszystkie je łączy jednak wspólny mianownik, jakim jest postawienie w centrum człowieka – osoby uczącej się lub nawet, jeśli odnosilibyśmy się do oświeceniowej koncepcji natury ludzkiej, istotą, w której naturę wpisane jest właśnie uczenie się. Ówcześni myśliciele wyrażali przekonanie, że pełnię człowieczeństwa uzyskujemy dzięki ciągłemu rozwojowi,

uczeniu się, stawaniu się z każdym dniem coraz lepszym. Dzisiaj jako badacze i badaczki zdajemy sobie sprawę, że możliwość realizowania tej potrzeby jest także przywilejem dostępnym osobom posiadającym wyższy kapitał społeczny i kulturowy. Zarówno autorzy i autorki polityk publicznych, jak i naukowcy i naukowczynie zwracają uwagę na konieczność wspierania w tych procesach osób mniej uprzywilejowanych. Podkreślają też, że wsparcie będzie nie tylko pomagało im w realizacji potrzeb, ale także przyczyni się do włączenia społecznego, a co za tym idzie – lepszego funkcjonowania społeczeństw. W świecie, w którym uczenie się przestało być zamkniętym etapem życia kończącym się wraz z ukończeniem szkoły lub studiów, a stało się praktyką całożyciową, prowadzenie badań nad tym zjawiskiem i poddawanie go refleksji z różnych perspektyw badawczych i ideowych jest ważnym zadaniem dla badaczy i badaczek reprezentujących wszystkie dyscypliny nauk społecznych.

Helena Anna Jędrzejczak